

אוניברסיטת בר-אילן

**הבדלים בהתנהגות אמהית באינטראקציית אם-פעוט בין
אמהות לפעוטות עם ליקוי בעיבוד חושי לבין אמהות
לפעוטות עם התפתחות תקינה**

רוית פינטו

עבודת זו מוגשת כחלק מהדרישות

לקבלת תואר מוסמך בבית הספר לחינוך של אוניברסיטת בר-אילן

תקציר

עבודה זו עוסקת בהתנהגותם של אמהות ופעוטות עם ליקוי בעיבוד חושי במהלך האינטראקציה ביניהם, ובהבדלים בהתנהגויות אלו בהשוואה לאמהות ופעוטות בהתפתחות טיפוסית.

עיבוד חושי הינו תהליך קליטה וזיהוי המידע החושי, אינטגרציה וארגון המידע והפקת תגובה התנהגותית מסתגלת להתאם לפרשנות שניתנה לגירוי. זהו תהליך דינמי ובלתי פוסק המאפשר תפקוד יעיל בסביבה. ליקוי בעיבוד החושי, משמעו קושי בקליטת גירויים חושיים, עיבודם והפקת תגובה מסתגלת לגירויים. אינטראקציה אם-ילד איכותית משפיעה ומקדמת את כל תחומי ההתפתחות, וביניהם את התפתחות היכולת לויסות עצמי. כאשר יכולת זו פגועה בשל תשתית נוירולוגית מולדת של הילד המתבטאת בהתנהגות מאתגרת מצידו, לאורך זמן, איכות האינטראקציה עם ההורים נפגמת. קיימים מעט מחקרים הבוחנים באופן ספציפי איכות אינטראקציה בין אמהות לפעוטות עם ליקוי בעיבוד חושי, והמחקר הנוכחי מתמקד במאפיינים רגשיים והוראתיים של האם בתוך האינטראקציה ובהיענות הפעוט עם ליקוי בעיבוד חושי לאמו.

מטרות המחקר:

לבחון ולהשוות התנהגות רגשית והוראתית-תיווכית של אמהות לפעוטות בגילאי 12-18 חודשים עם וללא ליקוי בעיבוד חושי, ואת תגובת ילדן.

שיטת המחקר:

במחקר השתתפו 66 פעוטות ואימותיהם, מתוכם 37 פעוטות עם התפתחות טיפוסית ו-29 פעוטות עם סימנים ראשוניים לליקוי בעיבוד חושי, בגילאי 12-18 חודשים. פעוטות בקבוצת המחקר קיבלו ציון בלתי תקין בלפחות שניים מהכלים הבאים:

1. Infant / Toddler Symptoms Checklist
2. TSFI-Test of Sensory Function in Infants
3. Infant / Toddler Sensory Profile

פעוטות בקבוצת הביקורת היו כאלה שקיבלו ציון תקין בשלושת הכלים. במחקר הנוכחי נבדקו מדדים המתייחסים לשלושה תחומים עיקריים: הערכת התנהגויות רגשיות של האם והערכת תגובות הפעוט לאם (על ידי כלי תצפיתי שפותח לצורך מחקר זה) והערכת איכות אינטראקציה אם-פעוט (נעשה באמצעות קידוד אינטראקציה משחק חופשי במשך 10 דקות שנותחה על פי שיטת ה- OMI).

תוצאות המחקר:

ממצאי המחקר מעידים על הבדלים מובהקים בין אמהות לילדים בעלי ליקוי בעיבוד חושי לאמהות לילדים בהתפתחות תקינה בהתנהגויות הרגשיות וההוראתיות מצד האם בתוך האינטראקציה עם הילד וכן הבדלים בין פעוטות עם ליקוי בעיבוד חושי לפעוטות בהתפתחות טיפוסית בהיענות הפעוט לאמו. ההבדלים נמצאו בכל אחד ממאפייני האינטראקציה שנמדדו: אמהות לילדים בעלי ליקוי בעיבוד חושי העניקו לילדיהן אינטראקציה פחות איכותית הבאה לידי ביטוי ברגישות והיענות נמוכה מזו של אמהות לילדים בהתפתחות טיפוסית וכן מידת הסינכרוניזציה עם ילדן היתה נמוכה יותר והן היו יותר חודרניות בתגובותיהן אליו. בהמשך לכך, פעוטות עם ליקוי בעיבוד חושי היו תגובתיים פחות כלפי אמותיהן במהלך האינטראקציה,

על אף נסיונותיה של האם, בהשוואה לפעוטות בהתפתחות טיפוסית. תגובות לא מותאמות או לא עקביות של האם כלפי הפעוט, והיענות נמוכה של הילד ליוזמות האם באינטראקציה מובילות לשרשראות תקשורת קצרות יותר ולא רציפות שנמצאו בקבוצת הפעוטות עם ליקוי בעיבוד חושי . עוד

נמצא שהאמהות לפעוטות עם ליקוי בעיבוד חושי העניקו תיווך הוראתי איכותי פחות במדדים של משמעות והרחבה בהשוואה לתיווך שהעניקו אמהות לילדים בקבוצת ההתפתחות התקינה. יחד עם זאת, אצל אמהות לפעוטות עם ליקוי בעיבוד חושי, ניתן היה לראות שכאשר האם מרבה בנתינת משמעות לפעולות הילד, שרשראות התקשורת ארוכות יותר ואילו אצל ילדים בהתפתחות טיפוסית דווקא שימוש מרובה יותר בהרחבות עזר לשמור על שרשרת תקשורת ארוכה יותר .

מסקנות:

תוצאות המחקר הנוכחי מחזקות את הרעיון שפעוטות עם ליקוי בעיבוד חושי חווים אינטראקציה פחות איכותית. פעוטות עם לקות בעיבוד החושי, זקוקים לאינטראקציה רגישה ומותאמת במיוחד עבורם על מנת להצליח לפתח יכולות ויסות תקינות. המחקר הנוכחי מוכיח שהם אינם מקבלים זאת. ישנה חשיבות רבה לאבחון קליני מקצועי לאיתור תינוקות עם ליקוי בעיבוד חושי ולהתערבות להדרכת הוריהם לקידום איכות אנטראקציה הורה-ילד.